



FALUDI ÁDÁM

Törjünk át a harmónián

A MÍNIUM ALAPOZÓ FESTÉK ELŐÉRZETE

Május utolsó napjaiban jártunk, a tavaszi fesztivál csaknem befejeződött, már kézfelfogható közelségbe került a nyári szünet kezdete. A tavaszi fesztivál a tavasz teljes ténykedését jelentette nekünk, amely minden emberi beavatkozás dacára akkor még szabályosan zajlott. Madarak, fák, virágok, napsütés, mély lélegzetek. Végre! Mi is megváltoztunk azóta, ki akarna közülünk csodálkozni egy Tavaszi Fesztivál plakát láttán januárban?

Körülálltuk a harmóniumot hátul az udvari vécé épülete mellett. Először az udvar közepén láttuk meg, ott keringtünk körötte az első szünetben, aztán került ide dél tájban. A többség már hazament, elsősorban a nagyok, akik járatosak voltak a világ dolgaiban, vagy úgy tettek, mintha azok lennének, miközben a kíváncsiság veszettül furdalta az oldalukat. Többen maradtunk, hogy megtudjuk, mit jelent az a szó, hogy selejtezés. A selejtezés reggel óta rendre előbukkant a termekben, folyosókon, kikan-dikált a falból, krétát csikorgatott a táblán, felemelte a szemetesláda tetejét, lelökte az éppen új hajtásokat hozó anyósnyelvet a szenes kályháról, talán azért, mert növénytan órán *szanzavériának* hívták és ez bökte a selejtezés csőrét. Neki nem volt úri neve, csak üzemi. Vagy melós.

Nem tudtuk, mi fán teremhet ez a selejtezés nevezetű valami, hát maradtunk, hogy megtudhassuk.

A harmónium a fizikaszertárban állt közvetlenül az ajtó mögött hosszú ideje, mert nem használta senki. Azt mesélték róla, hogy régen, amikor még volt isten, reggelenként tanítás előtt játszott rajta a tisztelendő vagy pap, vagy ki az ördög. Vallásos énekeket énekelt a gyerekekkel, ha akarták, ha nem, és ezen a harmóniumon kísérte az éneklést. A harmónium hasonlított a pianínóra, csak kisebb méretűre készítették, és két cipőtalp-széles pedál nyúlt ki belőle alul közepén. Úgy lehetett a harmóniumon muzsikálni, hogy a pedálokat taposva levegőt pumpált bele az ember a harmónium belsejébe, és közben nyomogatta a billentyűket. Ugyanúgy, ahogyan a pianínón, amihez azonban nem kellett lélegeztető gép ahhoz, hogy szóljon. A harmónium hangja az orgonáéra hasonlított. Orgonát a templomban hallottunk húsvétkor, meg egyszer éjféle misén, amire nagy nehezen elengedtek néhányunkat. De annak sípjai voltak, a harmóniumnak pedig nem voltak sípjai.

A harmónium előtt egy gramfont kellett leselejtezni. A gramfon szintén a fizikaszertárból került elő és közléről ismertük, mert szemléltető eszközként megfordult párszor közöttünk. A gramfon egy világoskék fadoboz fém retesszel,

amelyiknek a tetejéből jött a hang, ha felnyitottad és ráhelyezted a hangszedő kart a forgó lemezre. Először persze fel kellett húzni a rugóját, ez a felhúzó kar és a többi fém alkatrész is ragyogott a nikkelezéstől. A lemeztányért égkék filc borította. Finom illat lengte körül az egész gramofont, messziről lehetett érezni. Nagyon szépek tartottuk, és persze szép is volt. A gramofon a harmónium mellett látszott a betonon, a tetején egy barna papírtasakban hanglemez.

Délben kezdődött a selejtezés. Két tanárunk jött elvégezni a szükséges teendőket. Az éneket tanító és a számtan szakos. Megvárták, amíg a templom elkongatja a delet, majd az éneket tanító tanárunk felkurblizta a gramofont, ráhelyezte a lemezt. A Fejérváry induló volt, jól ismertük.

– Nem Fehérvári, hanem Fejérváry induló – emlékeztetett rá nem egyszer. Amikor a lemez lejárt, odaült a harmóniumhoz, és várt néhány pillanatig. Mögötte állt a számtanos egy fejsze nyelén tartva mindkét kezét. – Akár a hóhér a pallossal a Hunyadi Lászlóban – vihogott a padtársam. A Hunyadi Lászlót együtt láttuk az osztállyal nemrég az operában.

Megszólt a harmónium. Finom tavaszi hangok szálltak ki belőle az ég felé. Énektanárunk jól tudott zenélni, sok hangszeren játszott. Tangóharmonikán is, de a gitárt nem sokra becsülte.

– Vásári portéka az, komolytalan hangszer – legyintett. – A hegedű, a bőgő, a gordonka, cimbalom, hárfa! Azok igen!

Az Elindult a tutajflotta Kralovánból dallamát ismerhettük fel utolsóként. Az énekórák állandó vendégeként hallottuk elégszer a bukovinai harcokról szóló történetekkel együtt. Szerettük azt a csujjogatót is, amelyiket rendszeresen emlegetett az egykori Magyar Baka, ahogyan legénykorának emlékezetes állomását nevezte énektanárunk. „Azért csónak a csónak, hogy árton a kacsónak, hogyha csónak nem vóna, kézen hólyag sem vóna!”

Aztán elenyésztek a harmónium hangjai, elszálltak a rigók és a többi fűzfán füttyülő lény hangjai közé. Az énektanárunk felállt, fogta a széket és odalépett hozzánk.

– Hát akkor most selejtezzünk. Ránk nézett, aztán a számtanszakosra, aki ugyanott és ugyanúgy állt, mint addig.

– Azért selejtezzük le ezeket a tárgyakat, mert lejárt az idejük. Elöregedtek. Van már lemezejátszónk, és pianínónk is. Emiatt határoztak úgy a feletteseink, hogy selejtezni kell. Nem az iskolai feletteseink, hanem az ő feletteseik. Mindenkinnek vannak felettesei, akik határoznak a feletteseik határozata alapján. Ha valamire azt mondjuk, hogy selejt, az nem jelent egyebet, minthogy nem működik már, más szóval; működésképtelen. Azaz „rendeltetésszerűen nem használható.” Mint hallottátok, ezeknek itt még semmi bajuk. El kell, hogy romoljanak ahhoz, hogy selejtnak nyilváníthassuk mindkettőt. Most tehát ez következik. Elrontjuk őket, nehogy illetéktelen kezekbe

kerüljenek, hogy használhassa őket még valaki valaha is. Hogy felvehessük a „Selejtezési Jegyzőkönyvet.”

Rövid időre elhallgatott, talán azért, hogy megértjük, mit is akart mondani. Aztán csak ennyit szólt:

– Jobb lenne, ha elmennétek most haza, de az sem baj, ha maradtok.

Egyikünk sem mozdult, váraoztunk. Az énektanárunk a számtanost nézte, aki a fejszén nyugtatott kezekkel állt, mintha segítségre lenne szüksége. Mintha még valamire várna. A lóhalálában és utolsó pillanatban érkező királyi kegyelemre. Az Elnöki Tanács elnökének kegyelmére, amelyik már a mai postával megjött, mindjárt felbontja valaki, és kezében lobogtatva kirohan vele az udvarra nyíló ajtón.

Kezdtük hülyén érezni magunkat. Padtársam a végébe szeretett volna bejutni, de a számtanos épp ott állt a bejárat takarófalánál. – Már nagyon kell, azt hittem gyorsabban meglesz ez az egész – sziszegte a szája sarkából.

Aztán a számtanszakos odaállt terpeszben a gramofon elé, a fejszét feje fölé emelte és lesújtott vele. A gramofon nagy csattanással darabokra hullott, a lemez darabjai is szanaszét szálltak. Megállt bennünk az ütő. Erre nem számítottunk. Az a gyönyörű nikkelezett kar ott csillogott a napon a harmónium mellett. A lemeztányér behorpadva, a hangszedő összezúzva. A számtanos – nagydarab ember, lapát tenyerekkel, – oldalazva a harmónium mögé lépett, mély lélegzetet vett, felemelte a fejszét és egyre gyorsuló tempóban ütni kezdte a hangszert a fejsze fokával. Ütötte verte, előbb a tejét, aztán ahol érte. A billentyűk fehér lapkái a levegőben, hasadt szilánkok mindenütt, a fűjtató cafatjai a fák kiszöldült koronájában a levelek között. Néha nyikkant a harmónium, de csak az elején, aztán csak a pufogás, recsegés meg a csattogás hallatszott. Már minden alkateleme szanaszét hevert a betonon, de a számtanos csak ütött tovább.

– Elég lesz Jenő, nem kell jobban! – kiáltott az énektanárunk.

– Igazad van Simon, befejezhetjük – állt meg a fejsze feje a betonon. – Bele is izadtam, menjünk – törölte meg barna köpenye ujjával arcát a számtan szakos. – Hagyjuk itt a selejtítőknak, hogy láthassák, ezeket már az isten sem hozza vissza ebbe a világba.

Így tudtuk meg a selejtezés kifejezés jelentését idejekorán. Ezért lehetett jobb, hogy ott maradtunk végig. Hogy megtudjuk; ezt nevezik selejtezésnek.

– Tényleg olyan volt, mint a hóhér a pallossal – dűnnyögte hazafelé menet a padtársam. – De egyáltalán nem izadt meg. Sírt. Tisztán láttam. Azért törölgette az arcát. Egy ekkora marha nagy ember, aki ülve úgy vágta pofán a Nyigét, hogy átesett a harmadik padsorba!